Глава 2

Шпионска ескалация и дипломатическа конфронтация

Пролетта на 1942 г. се оказва неблагоприятна за московския шпионаж. Разкрита е нелегалната група на генерал Владимир Заимов, който ръководи сложна разузнавателна мрежа с връзки в Румъния, Словакия, Сърбия и Германия. В София и Варна са арестувани 67 души. Те са предавали информация за германския транспорт, за дислокацията на Българската армия, за бреговата охрана на Черноморското крайбрежие, за плавателните съдове във варненското пристанище и др. Заловени са и взривни материали, предназначени за диверсия. (9) Четирима дипломати от съветското консулство във Варна и мисията в София са уличени в конспиративна дейност и са експулсирани от страната. (10) След обсъждане на скандала и поредица от срещи със съветския пълномощен министър Лаврищчев назрява решение консулството да бъде закрито. (11) Допълнително е изтъкнато и трайното нежелание на Кремъл за откриване на българско консулство на руска територия. Съветската резидентура не си взема поука от направените разкрития, продължава да работи самонадеяно, а Лаврищчев нагло обвинява властите в лошо отношение, възпрепятстващо „нормалната" работа на мисията. Един изненадващ обиск, направен от полицията на 15 септември във варненското консулство, дава смайващи резултати. Открити са неунищожени секретни документи и филмова лента с доклад за цялата шпионска дейност на съветските офицери и българските агенти. Находката съдържа сведения за номерата и разположението на множество български войскови части, описания на летища, военни обекти, данни за германски плавателни съдове, шифровъчни книжа, схеми и състав на агентурните групи, разписки за раздадени значителни парични суми за покупки на взривни материали, радиоапаратура, екипировка, заплащане на сътрудниците и други материали, показващи недвусмислено характера на извършваната „консулска" работа. (12) Решението за закриване на варненската резидентура, маскирана като консулство, и експулсирането на служителите става необратимо. Една служебна бележка от минис-

тър-председателя Богдан Филов гласи: „Г-н Лавришчев заяви, че в Съветския съюз ще схванат нашето искане относно горните чиновници за недружелюбен акт и че на това наше искане ще се отговори с някое еквивалентно действие. Отвърнах, че подобна реторсия би била допустима, ако и ние имахме консулски чиновници в СССР, които биха били уличени в шпионаж по начин, съвършенно безспорен, както стана със съветските консулски чиновници във Варна". (13) В отправената нота Министерството на външните работи дори надхвърля дипломатическата учтивост: „Понеже между България и СССР повече от една година не съществуват никакви стопански връзки и за в бъдеще няма перспективи да се пристъпи към какъвто и да е стопански обмен между двете страни, съществуването на Съветското консулство във Варна е съвършено излишно, в следствие на което се налага неговото закриване и отзоваване на всички служещи в него лица." (14)

На разпит, проведен в Москва от органите на НКВД–СМЕРШ на 23 март 1945 г., плененият германски пълномощен министър в България Адолф Бекерле охотно свидетелства: „След моето пристигане в София, по искане на германското правителство беше закрито руското консулство във Варна... Скоро след това по настояване на германските военни инстанции в София пред министър Попов аз поставих въпроса за закриване на руското посолство в София и извършването на обиск в него с цел намиране на компрометиращи материали. Българите не се съгласяваха с това искане, поради което многократно се налагаше да се връщам към този въпрос. Спомням си сега, че по този повод аз получих телеграма от Рибентроп, който искаше да постигна закриване на Руското посолство в София. Хитлер е засягал този въпрос по време на срещите с цар Борис в своя щаб. Цар Борис, завръщайки се от среща с Хитлер, ми съобщи, че е решено този въпрос да бъде оставен открит." (15)